קהילה

צבי דביר

חיים אנתרופוסופיים גליון 13

הקהילה

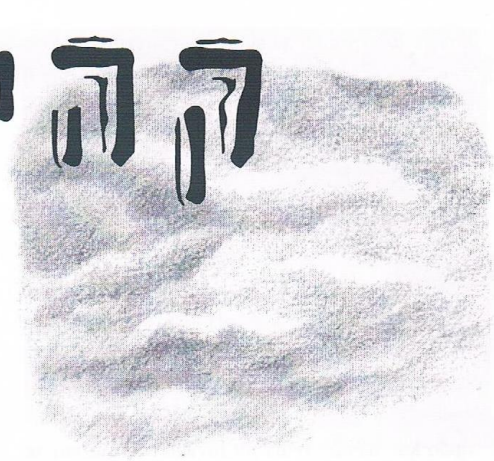

צבי דביר / כפר רפאל

וידוי קטן
הדברים שלהלן אינם מתיימרים להיות פרי מחקר והם רחוקים מלמצות את הנושא. בהיענותי לפניית המערכת אני מנסה בזה לשתף את הקורא במקצת הגיגי אודות מה שמהווה עבורי מסגרת חברתית לאורך מרבית שנותיי עד כה (קבוץ, מושב, "קמפהיל", קהילת כפר-רפאל) - חיי הקהילה.

א. קהילה כאידיאל?

"כל פעילותה הרוחנית של האנושות שואפת לקהילה". משפט זה נמצא בין כתביו של מורהו המסתורי של המיסטיקן והדרשן המלומד, בן המאה ה-14, יוהאנס טאולר. שם המורה לא נודע והוא כונה 'ידיד האל מאוברלנד' (חבל ארץ באלפים השוויצריים). סביב אלמוני חסר השכלה זה, שנפגש בצעירותו עם המייסטר המפורסם שעשאו למורו, היתה קהילה שחבריה חיו במקומות מרוחקים ורק מדי פעם התכנסו במנזרו של מורם. קהילה אחרת, על בסיס "חרות ואחווה" נוסדה בהשראתו במנזר של שטרסבורג (היכן שעומדת היום הקתדרלה).

אין זה מעניינו כאן להתחקות אחר זהותו המרתקת של 'ידיד האל'. אמירתו הנ"ל נבחרה ככיוון מחשבה למאמר זה. עם זאת, שתי הקהילות השונות, הקשורות בשמו מעוררות את השאלה: מהי קהילה?

ע"פ המילון עשויה קהילה להיות כל ציבור אנשים בעלי מכנה משותף כלשהו. למשל קהילת זרם הדם, אליה אנו מצטרפים עם לידתנו, קהילת השפה, אליה אנו מצטרפים בראשית ילדותנו, קהילת הדת ועוד אין ספור קהילות אחרות אליהן משתייכים אנו במהלך חיינו, כמו למשל קהילת המבוטחים בחברת ביטוח אחת *וכיו"ב. ע"פ הגדרה רחבה זו אין צורך שתהיה בין חברי קהילה היכרות* הדדית, אף אינם צריכים לדעת שהם שותפים לקהילה.

במאמר זה נתייחס, בעיקר, לסוגי קהילה שמאחד אותן יותר מתחום אחד, ובמיוחד כאלו הכוללות שני מרכיבים עיקריים:

1. משימה משותפת 2. חיים שיתופיים (וכן שחבריה חיים בה מבחירתם, להבדיל למשל מיחידה צבאית החיה גם היא בשותפות חיי קהילה משימתיים). הקבוץ לדוגמא נמנה על קבוצה זו, בה במידה שיש לו עדיין משימה משותפת, או לפחות מכנה משותף רעיוני. קהילות מרפאות כאלה השייכות לתנועת "קמפהיל" ואחרות כלולות בה גם כן. בקהילה משימתית שיתופית כזו 'נדחסים' יחסי אנוש למען 'תנאי מעבדה' שבאינטנסיביות שלהם מאיצים תהליכים. זוהי 'דינאמיקה קבוצתית' בחיים עצמם (להבדיל מסדנאות ה'דינאמיקה הקבוצתית').

הדימוי של תנאי מעבדה מחזירנו למשפט הפתיחה: **"כל פעילותה הרוחנית של האנושות שואפת לקהילה"**, שכן תנאי מעבדה מכוונים בד"כ לניסויים או גם להכנה בקנה מידה זעיר, לקראת יישום בגדול בעתיד. וכלום אין זה מאפיין קהילות רבות שקמו במהלך ההיסטוריה (כולל גם הקיבוץ בהיותו במיטבו) שטיפחו אידיאל של הנחלת תצורות ואיכויות סוציאליות לכלל האנושות? **אם אכן מהווים חיי קהילה משאת נפש כלל אנושית** (מודעת או לא) **הרי נוכל לראות בניסיונות הקמים ונופלים לאורך ההיסטוריה מאמצי הכנה חלוציים לקראת הגשמת אידיאל נשגב**, ומכאן שאין לשפוט אותם ע"פ משך קיומם או השפעתם החיצונית על הסביבה אלא בעיקר ע"פ האיכויות הסוציאליות שניסו לטפח. שכן **כל זרם תרבותי שהינו מרכזי בתקופתו, זרעיו הוטמנו בתקופה הקודמת בידי אנשים שהקדימו את זמנם.**

ב. על יסוד קהילות בהיסטוריה

התא הקהילתי הבסיסי הוא המשפחה. זו קהילה המיוסדת על קשר הדם (אם כי נכון גם לומר שאנו מוצאים דרכנו לקשר דם באמצעות יחסי קארמה). ככל שנרחיק לעבר נמצא יותר את הקהילה המשפחתית-שבטית המתרחבת לעם וגזע. אופי קהילתי זה, הכרוך בנישואין תוך-שבטיים, נשתמר בחלקי עולם רבים עד ימינו.

במרכזי המסתורין, לעומת זאת, התרכזו לחיי קהילה שיתופיים עוד בתקופות עתיקות, אנשים (אמנם נבחרים) שלא דווקא קשר הדם הוא שקיבץ אותם. בקהילות המיסטריה נוצרה אטמוספירה מוראלית של שאיפה אמיתית וממשית להתפתחות רוחנית

באחווה. יחד עם זאת הדבר שהטביע חותמו על כלל מרקם החיים החברתיים בהן היה הציות למורה.

בעולם החיצון (שמחוץ למיסטריות) לא קמו ככל הידוע לי קהילות שיתופיות שלא על בסיס קשר הדם, עד 'מפנה העיתים'. בכל זאת ראוי להזכיר כאן את קהילות האיסיים שהתקיימו מכ-100 שנה לפה"נ ועד כ-100 שנה לסה"נ. אנשיהן חיו חיי שותפות מלאים ולא החזיקו רכוש פרטי, אך בניגוד לקהילות המיסטריות היו כולם, כנראה, בני לאום אחד. היטהרותם הנפשית היתה קשורה לזרם הדם העברי בכך שניסו 'לשוב לאחור' דרך הדורות של עם ישראל עד לשלבים של טרום הירידה ל'ארציות המזוהמת'.

שתי דוגמאות אב-טיפוסיות לייסוד קהילות, האחת מהסוג העתיק והשניה מהסוג החדש (או מוטב לומר: העתידי) קשורות בחג השבועות. שתי קהילות שדבר האל יסדן. הראשונה מביניהן נוסדה במעמד הר סיני שהתחולל לפני יותר מ-3200 שנה. שם פעל 'דבר האל' באמצעות רוח הלאום ביוצרו מההיקף מעין חישוק מלכד סביב האורגניזם השבטי-לאומי שבו האדם היחיד מצא חשיבותו בעצם השתייכותו לאורגניזם זה של קרבת דם. היתה זו אולי הפעם הראשונה בה ייסדה 'מילת האל' קהילה מסוג זה והציבה עצמה במרכזה באמצעות התורה וחוקיה המסדירים יחסי אדם לאדם ואדם לאל. 12 היבטי השמים השתקפו בזרם דמם של בני ישראל, אך מי שדם אברהם לא זרם בעורקיו לא יכול היה לקשור עצמו לעבודת ה' וע"כ גם לא להשתלב ביחסי אנוש המושתתים על דברו. בתואם להווית התקופה היתה זו עדה שהיא כ'עדר' המונהג ע"י 'רועה' מקודש.

ייסוד הקהילה האב-טיפוסית השניה התרחש כ-1200 שנה מאוחר יותר, ב'מפנה העתים', כשבערך במחצית הדרך, כ-600 שנה לפה"נ, ניבא הנביא ירמיהו את נבואת ה'ברית החדשה': **"וכרתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. לא כברית אשר כרתתי את אבותם..." "...נתתי את תורתי בקרבם ועל ליבם אכתבנה..."** (ירמיהו ל"א, 26 ואילך). בעוד באירוע הראשון קשור עם שלם, בשני - קבוצת אנשים קטנה ש"בהתאספם לב אחד"... "...נראו אליהם לשונות נחלקות ומראיהן כאש" והן נחו על כל אחד מהם עד כי נמלאו רוח הקודש כלומר 'עצמיות הרוח'. המלכד אותם היה לא לאומיותם אלא 'פעימת הלב'. 'ליבו' של כל יחיד פעם בכולות. אש ה'אני הנני' אשר בהר סיני פעלה מההיקף ונחקקה על לוחות האבן, פעלה כאן מתוך ליבותיהם של אנשי הקהילה החדשה, כחזון ירמיהו. יתכן שקהילה אב-טיפוסית זו יכלה להתקיים כפי שהיתה רק בתנאים המיוחדים של זמנה ומקומה, אך בייחודה סימנה כיוון עתידי שאפילו היום, אולי רק במקומות ספורים, ניתן להתקרב משהו להוויתה השמשית. לא נוכל כאן למצות את ההבדלים שבין שתי קהילות אב-טיפוס אלו של חג השבועות, אך הדוגמא הקיצונית שלהלן תצביע על ההיפוך. העקרון של "עין תחת עין", עקרון הנקמה, היה ציר מרכזי בקהילת עם ישראל בהנחיית "אל נקמות ה'". למותר לומר שאין לגנותם על מה שתאם את רוח התקופה. לעומת זאת העקרון, הנלעג בימינו, של 'הגשת הלחי השניה', מתוך חווית 'אני בך ואתה בי', הוא זה שהנחה את קהילת ה'תלמידים' או קהילת 'לשונות האש'. חרב הנקמה הפכה למילת האמפאתיה, השריון - לחשיפת נקודת התורפה.

קהילות של שיתוף תחום חיים אחד היו קיימות מאז 'מפנה העתים'. כזו היתה גם מהותה המקורית של קהילת הכנסיה (על כך בפרק ד'), אך קהילות המבוססות על חיי שיתוף החלו לצוץ לקראת תקופת התרבות החמישית ובעיקר במהלכה. בימי הביניים ניתן למצוא קהילות של נזירים ונזירות שחיו באחווה, שותפות ושוויון. חרותם היתה מאד מוגבלת הואיל וקיבלו על עצמם צווים מסוימים כמו: עוני, טהרה (הינזרות מחיי מין) וציות לאב/אם המנזר שהיה/תה מחליט/ה עבורם גם החלטות אישיות ביותר. כמו-כן ניתן למצוא בימי הביניים את הקהילות של מסדרי האבירים, בקרבן כבר חי השילוש: "חרות, שוויון ואחווה" שנתרוקן מחייו ונותר קליפה ריקה בפיהם של מחוללי המהפכה הצרפתית. יהיה זה מעבר למגבלות מאמר זה לעסוק ביתר פירוט בקהילות אלו ואחרות שקמו מאז ימי הביניים ועד המאות האחרונות, למרות שבחלקן היו בעלות חשיבות שקשה להפריז במעלתה, כמו למשל קהילת אבירי 'השולחן העגול', קהילת הגראל, קהילת 'אבירי ההיכל' או קהילתו הקטנה של כריסטיאן רוזנקרויץ וכן קהילות מאוחרות יותר כמו הללו של צינצנדורף ושל רוברט אוון מהמאה ה-18.

במהלך המאה ה-20 קמו קהילות בעלות אידאליזם מטריאליסטי, המבוססות על אידאולוגיות קומוניסטיות וסוציאליסטיות (המוכר והקרוב לנו מביניהן הוא הקיבוץ) וכן קהילות מרפאות אנתרופוסופיות. פריחה קיקיונית של קהילות אידאליסטיות היתה בארצות המערב של שנות ה-60. מקימיהן התנגדו לממסד וניסו להשתית את קהילותיהם על 'אהבה' ו'חרות' (במובן הצר שייחסו למושגים אלה) וללא חוקים. היתה זו לבטח שאיפה כנה לדבר-מה שיתאים, כפי הנראה, לתקופת התרבות הששית וע"כ כשל מחוסר בשלות.

בהתאם להתפתחותנו האנושית הכללית היתה הקהילה הקדומה כעדר המונהג ע"י רועה. במהלך העיתים ועד ימינו היא נהייתה קהילת בני אדם אישיים (פרסונות) ושאיפתה: להיות לקהילת-אינדיבידואלים (על ההבדל בין 'אישיות' ל'אינדיבידואליות' בפרק הבא) שאת כיוונה סימנה קהילת 'התלמידים', קהילת 'לשונות האש'.

אתגר הדינאמיקה החברתית בקהילה הרוחנית

הדברים שלהלן נאמרים בעיקר מתוך נסיון חיים בקהילה מרפאת שבה נושאים חבריה באחריות משותפת, יומיומית וארוכת טווח כאחד, לגורל החוסים עמם. אחריות זו קוראת ליצירת אטמוספירה נושאת-מרפאת ושמירה על המרקם העדין שלה.

הדינמיקה החברתית בקהילה השיתופית-משימתית מאופיינת כאמור באינטנסיביות היחסית שלה. והואיל וכל מפגש אנושי הוא

בבחינת הזדמנות וכל הזדמנות ניתן לנצל או להחמיץ, לתקן או לקלקל, להתקדם או לסגת, עשוי אדם 'בתנאי מעבדה' שכאלה לחשוב לעיתים שהוא חווה כבר בחייו משב מקאמאלוקה. אם פגע בחברו ו/או נפגע על ידו אין בידו 'המותרות' של גרירת מריבה לאורך זמן פן ישתק את חיי הקהילה, שלא להזכיר את החבלה באטמוספירה כנ"ל. עליו להתגבר במהרה על אישיותו הגאה וה'צודקת' ולפגוש את בר-הפלוגתא במחווה של ויתור שהוא כצרי על פצע פתוח. מחווה זו אינה אמיתית אם אין בה לפחות אמפאתיה.

החשיפה ההדדית אף היא פועל יוצא של תנאים אלה. בעוד שבתנאים 'נורמליים' ניתן ליצור קשרי ידידות חמים עם אדם בנסיבות של היכרות מוגבלת ובתנאי נינוחות, בהן משתדל כל פרטנר שלא לחשוף את חולשותיו, הרי בקהילה נחשפים בזה אחר זה גם צידי האישיות שבאים לידי ביטוי בעיקר בתנאי לחץ. ההיכרות הרב-צדדית, אשר במישור של יחסי סימפאתיה-אנטיפאתיה עשויה ליצור קלחת אסטרלית, מעוררת בקהילה קריאה ליחיד להתעלות מעל למישור זה. ההשתקפויות העצמיות שמופנות אליו מחבריו (גם אם הן רפלקציות עקומות) מראות לו תכופות את חוסר שלמותו וקוראות לו להשתנות, כנגד גאוותו האישית המסרבת לעשות כן הואיל והיא חווה בהן התקפה ומיד נערכת למגננה. זה קורה שוב ושוב אפילו אם במישור ההכרתי הוא יודע שמתוך השתקפויות אלו מדבר אליו האני העצמי מהוויתו ההיקפית ואומר לו: "התעוררו!" אם לאורך שנים, בגין שביעות רצון עצמית למשל, אינו נענה לקריאת ההתעוררות וההשתנות, קרוב לודאי שירגיש כגוף זר וישאף ל'השתחרר' מהקהילה (בזאת לא נאמר שאין גם סיבות אחרות לעזיבת קהילה). החיכוך האינטנסיבי בחיי הקהילה עשוי כמובן להוביל לדיסהרמוניה אפילו עד כדי התפוררותה.

מראשית המאה ה-20 אנו עדים (לפי ר. שטיינר בסדרה "התעוררות לקהילה") לעלייתם של שני קווי אופי נוגדים ביחסי אנוש. האחד, שהינו מאפיין כללי של תקופת התרבות החמישית אך בא לידי ביטוי ביתר שאת מראשית המאה ה-20, הוא **התגברות התודעה העצמית המתבטאת בהבלטת האישיות כאלמנט מפריד, מפורר.** כולנו מכירים תכונה זו, הן בהופעתה המתונה, היינו הבעת דעות אישיות וויכוחים הגורמים מתחים בין-אישיים וכן בהופעתה הקיצונית: אלימות על רקע פגיעה בכבוד העצמי וכיו"ב. קו האופי השני צעיר וצנוע יותר והופעתו עם תום קאלי-יוגה (ראשית המאה ה-20). הוא מתבטא באדם ככמיהה לסוג מפגש עם זולתו בו האלמנט האנושי הטהור שבקרבו יקשרו עם האלמנט האנושי הטהור שב'אחרים'. **הוא נכסף להתעורר לישותו הנפשית-רוחית של הזולת ואף להיות מעוררו.**

לכאורה מדובר בשני דחפים אנושיים מודרניים מנוגדים, מפריד ומלכד. אך בהתבוננות מעמיקה יותר נבין שביסודם אינם מנוגדים באמת, כי מה שמופיע כאן כמפריד - הבלטת האישיות, הפרסונה - אינו אלא אימפולס ש'נתקע ונסכר' זמנית, מקוצר ידנו וגם מקוצר הבנתנו, שכן הן בחוויתנו האשליתית והן בהבנתנו השגויה מחליפים אנו 'אגו' ב'אני'. אילו יכולנו לפרוץ את סכר ה'אגו' היה מתברר שמדובר בפעימה האחדותית שאליה אנו נכספים, מאחר וה'אני' האמיתי אכן מצוי ב'אחרים'. ואולם בתת הכרתנו יודעים אנו, אל נכון, שפריצה זו כרוכה בויתור קשה ומכאיב ביותר, המסוגל מאיתנו, על אף כיסופינו, לעשות את הצעד אל מעבר לסף.

הבית התשיעי ב"לוח השנה לנפש"

(שבוע לאחר פנטקוסטו!) נשמע כך:

בעוד אנוכיות רצוני אשכחה

ממלא חום-עולם, מבשר הקיץ

את הווית רוחי ונפשי;

לאבד את עצמי בזוהר,

חזיון-הרוח מצווני,

ובעוז, מבשרת תחושת לבי:

אבד עצמך, למען תמצא עצמך. (תרגום: צבי מדר)

במלים אחרות (הסיום): "ותר על אישיותך, למען תמצא את ה'אני' האמיתי". הסרת הבלבול הקיים גם בקרב אנתרופוסופים רבים בין המושגים: 'אגו' ל'אני' ובין 'פרסונה' (אישיות) לבין 'אינדיבידואליות' אין בכוחה בלבד להסיר גם את הכשף בו אנו נתונים אך עשויה היא לסייע בהבנתו. הבלבול נובע בעיקרו מההרגל הדואליסטי הטבוע בנו עמוקות, לאמור: 'אני כאן והאחר שם'. ואולם באמת אין האני מוגבל לאישיות. הוא אוניברסלי ומצוי בכל ואילו ה'אגו' הינו מה שמופיע בכתבי ר. שטיינר כ'אני החולין', היומיומי, בניגוד ל'אני העילאי' - ה"אני הנני". האישיות, פרסונה (מסיכה בלטינית) היא חד-פעמית. זו המסכה הגמישה אותה עוטים אנו עם עלותנו על ה'במה' הארצית ומסירים בהסתלקותנו אל 'מעבר לקלעים'. **בעוד השחקן הטוב על בימת התיאטרון יודע להתייחס לדמות שהוא מגלם כאל מסיכה זמנית שעוטים ומסירים חליפות, שיש להזדהות עמה אך גם להכירה מבחוץ, הרי אנחנו מתעקשים להזדהות עמה כליל למשך כל חיינו מבלי היכולת להבדיל מי 'אני' ומי המסיכה-אישיותי.** האינדיבידואליות שלי מסתתרת מאחוריה והיא ישותי הנצחית. לבטח זקוקים אנו לסוג תודעה אשלייתי זה בחיינו הארציים. אלמלא 'התבשלנו' בו זמן רב לא יכולים היינו לפתח תודעת-אני אמיתית, אך נראה שהתבשיל כבר הוקדח. דבקותנו בפרסונה היא הגורם העיקרי לדיסהרמוניות חברתיות. בתרגיל המדיטטיבי המופיע באחד מדפיו הראשונים של הספר: "כיצד קונים דעת...", לאמור התבוננות מההיקף, מ'בחוץ' על עצמי, מכוון לדעתי להשתחררות הדרגתית מהכבילות למסכת האישיות ולטיפוח הזדהות גוברת עם ה'אני' האמיתי. ◀

בהתייחסות לאלמנטים בוני קהילה לעומת מפורריה ראוי לציין מרכיב חשוב בקהילה השיתופית שהוא בעל ערך מרפא מיסודו. העבודה נתפסת כשרות לקהילה וע"כ אין בצידה ציפייה לשכר. סיפוק צרכי היחיד אינו תלוי בעבודתו. היכן שהתרוקן עקרון זה מתוכנו החי הוא עשוי לעודד עצלות ותלותיות. נטרול התחום הכלכלי מהיותו מושא למתחים אינטרסנטיים מצמצם את 'משטחי החיכוך' הפוטנציאליים (אך זהו היבט יותר טכני-צורני). העיקר הוא בכך שהעבודה המשותפת בתחומי החיים השונים, כשהיא נובעת מרצון-טוב ולא מחובה, מרוממת את הנפש לתחושת המשימה המשותפת ושותפות הגורל. הרגשה דומה מוכרת לנו בנסיבות מיוחדות כמו עיתות מלחמה, כשכולנו מאוימים, מגויסים וחווים סולידריות המפיקה מאתנו את המיטב. נסיבות מיוחדות כאלו חושפות גם את חולשתנו בהדגישן את תלותנו באויב חיצוני משותף שרק הוא מסוגל לעורר אחווה בקרבנו. בעיתות כאלו רבים נחלצים לעזרת הנזקקים ללא חשבון, דבר שע"פ רוב היו נמנעים מעשותו בימי רוגע, למרות שנזקקים ישנם תמיד וכל אחד יודע בסתר לבו שגם הוא עלול להיות כזה במהלך חייו. העזרה לזולת (שתמיד עדיפה על אי-עזרה) עשויה לנבוע מקשת רחבה של מניעים. ואם מההיבט השטחי חשובה רק ה'שורה התחתונה', הרי מההיבט העמוק חשוב יותר המניע. בחיי קהילה ובעיקר בקהילה-מרפאת שבה עזרה כזו היא תמצית חייה ובחזקת 'מובן מאליו' של שעה שעה, מועלית סוגיית המניע באופן תמידי מעל סף ההכרה. **רק כשהמניע הוא אהבה נעשה המעשה מתוך חרות, אך כדי שלא לשאת את שמות ה'אהבה' וה'חרות' לשווא אפשר לפחות לדבר לפי שעה, ככלל, על מעשים מתוך רצון טוב ללא ציפייה לתמורה, ללא חשבון.**

מדוע, אפוא, קיימות דיסהרמוניות לעיתים קיצוניות גם בקהילות המיוסדות על השקפת עולם רוחנית? קהילות כאלו היו תמיד ונעשו בהן מאמצים משותפים, בהתאם לרוח התקופה, לכונן הכרה על-חושית ורוח אחוותית. אך ידוע גם שלעיתים נחלה האחווה כשלון במיוחד בקהילות כאלו.

באשר לקהילות רוחניות בעת החדשה נעיר רק שמאפייני תקופת התרבות החמישית, תקופת נפש התודעה (העצמית), אינם פוסחים על אנשי קהילות אלו. אדרבא, העיסוק התודעתי במדע הרוח דווקא מגבירם. ובכל זאת המזור לקהילות כאלו הוא הלימוד המשותף של מדע הרוח והעבודה מתוכו (אף אם זה נשמע פרדוכסלי). אך בכל התקופות היה הגורם העיקרי לדיסהרמוניות חברתיות בקהילות רוחניות (אליבא דר. שטיינר ב"התעוררות לקהילה") נעוץ בהשלכת הלכי נפש מחיי החולין אל תוך הנסיון הקבוצתי להתעורר לרוח. ככלל, **השלכת הלכי נפש המתאימים למצב תודעה אחד לתוך האחר מולידים אנוכיות.** כך הדבר כשהאדם אינו משתחרר ביקיצה מחיי החלום המנוחים שלו ומקרין מהם על חיי החושים החיצוניים שהם משוחרים לכל. הוא נהיה מבודד בתוך עולמו הסובייקטיבי ומפתח אנוכיות הולכית המתבטאת באי-שפיות. כך גם מי שמשליך הלכי נפש המתאימים את עולם החושים לתחום האזוטרי, מפתח אנוכיות המעוררת מחלוקות ומריבות.

לתחום האזוטרי, מפתח אנוכיות המעוררת מחלוקות ומריבות. באותה סדרת הרצאות מדבר ר. שטיינר על כך שכל בניית קהילה כרוכה ב'ירידה' של ישות נעלה יותר המלכדת את חבריה החוסים תחת כנפיה. כך בקהילת הלאום, בקהילת השפה וכיו"ב. אך לכידות זו אינה עמידה כנגד כוחות הפירוד הנובעים מן האנוכיות. בקהילה רליגיוזית המבוססת על הטכס הפולחני, הקולטוס (דברים אלה נאמרו בהקשר לייסוד ה"קהילה להתחדשות חיי הדת") 'יורד' העל-חושי אל תוך חיי הקהילה ומלכדם במעין זיכרון לא מודע של הוויתה הקדם-לידתית המשותפת. מבחינה זו מוגנת יחסית קהילה כזו מדיסהרמוניות קיצוניות. הגנה זו ניתן לדעתי להסביר בתכונתו של הקולטוס לעקוף את האתגר שמציבה הבלטת האישיות. אך הקולטוס לא יוכל לאורך זמן לענות על דרישת האדם בן-זמננו שכמֵהַ דווקא להתמודד עם האתגר ובהתמודדות זו להתעורר לישויותיהם הנפשיות-רוחיות של עצמו ושל זולתו ולעזור לזולתו להתעורר גם כן. **כמיהה חדשה זו, אידיאל זה, נובעים מהצטברות קשרי הקארמה והסתבכותם ולימוד משותף של תכנים אזוטריים, בהלך הנפש הנכון, יכול להיות אמצעי למימושם.** ובעוד שכאמור הקולטוס 'מוריד' את העל-חושי אל תוך הוויתה הפיסית של הקהילה הרליגיוזית-טקסית, הרי בקהילה ה'מתמודדת' כנ"ל, נישאות מחשבותיהם ורגשותיהם של אנשיה אל תוך העולם העל-חושי. ואם התוכן האזוטרי נחווה בהלך הנפש הנכון מתעוררות נפשותיהם לקהילת-הרוח. במלים תמונתיות עוד יותר: קהילת הקולטוס מנסה למשוך את מלכות השמים מטה למקום בו נחוג הטקס למען תהיה נוכחת בקרבה, בעוד שהקהילה ה'מתמודדת' מנסה (בדרך הקשה והמכאיבה) לרומם את נפשות בני האדם לתחומים העל-חושיים למען יכנסו אל השמימי (שטיינר מדבר שם על 'קהילה קולטית' לעומת 'קהילה אנתרופוסופית'). שני אפיונים ניגודיים אלה מזכירים לנו (רק מבחינה איכותית ולא כשיוך לזרמים) את הבל וקין. הראשון כרועה וכהן הזוכה במתנות השמים ומשמר את דבקותו באור השמימי. עולתו המתקבלת אינה אלא אחת המתנות שקיבל מבוראו. **השני, כעובד אדמה ויוצר, מתנתק מהשמימי באקט של מרידה וחטא ופונה אל האדמה האפלה להוציא ממנה פרי ולעצב מתוכה כלים. עולתו, מעשה יצירתו, נדחית. כחוטא דחוי עליו ללכת בדרך ההתמודדות הקשה, המפגש עם ההתנגדות, עד אשר בהבשילו יוכל להעלות קורבן גואל שרבים מייחלים לו.** טבעה של ההתמודדות שהיא תובענית ורבת סיכונים יותר וע"כ על חבריה של קהילה מהסוג השני לטפח שתי איכויות בסיסיות אם רצונם להישמר מפני מלכודות הפירוד הרובצות לפתחם. האחת היא הסובלנות, היכולת להקשיב בשקט פנימי גם לדעה מנוגדת, טיפשית או מקוממת ככל שתיראה. השניה נוגעת להתייחסותם למדע הרוח. אין הם יכולים להרשות לעצמם שאנתרופוסופיה תישאר עבורם בגדר תיאוריה אבסטרקטית או תמונתית בעלת מושגים כ'ראינקרנציה', 'גופים העוטפים זה את זה', או מונחים זה על גבי זה בשכבות' וכן הלאה. עליה להיות

עבורם שביל אל הרוח. עבודתם הרוחנית אינה יכולה להתמצות בשיחה על אידיאות אנתרופוסופיות. עליהם להרגיש כה קשורים זה לזה כך שנפשותיהם יתעוררו במפגשן ההדדי עד כדי התעלות לתוך עולם הרוח, לתוך קהילת הישויות הרוחיות, אף כי אין זו שאלה של 'ראייתן'.

האידיאל הקהילתי והקהילות המניכאיות

החיים החברתיים הבריאים מצויים
רק כאשר בראי של כל נפש אדם
מוצאת הנפש כולה את השתקפותה,
ובקהילה חיה סגולתו של כל יחיד.
זהו המוטו של האתיקה החברתית.
ר.שטיינר

לאילו קשרים ולאיזו מידה של שזירה הדדית בין היחיד והקהילה מכוון ר. שטיינר, נוכל להתרשם מדבריו בהרצאה 11 במחזור 'הבשורה ע"פ לוקס'. שם, בהסבירו את פשר דברי אדון הגורל לפטרוס הוא אומר ש**על ה"קארמה של האינדיבידואל להתמזג עם זו של הקהילה"**, שכן רעיון הקארמה אינו בטל כשאדם מעניק דבר מה לנזקק, אף לא כשהקהילה מושיטה כתף בנשיאת **קארמה של יחיד**. 'עוונו' לבטח ייחקק בקארמה האינדיבידואלית שלו וייפתר במסגרת הרחבה של הווית העולם. אך ביכולתה של הקהילה, או יחידים מתוכה, לעזור בהתמלאות הקארמה של יחיד כלשהו בכך שייטלו על עצמם, במודע, התערבות למען תיקון הקארמה שלו. כבר הוזכר שעזרה לזולת מיתן להגיש מתוך קשת רחבה של מניעים, טהורים יותר וטהורים פחות. אך אם נחשוב על סוג העזרה עליו מצביע ר. שטיינר בהקשר האחרון, סבורני שניאלץ להודות בכנות שזאת נעשה בחסדו לב רק לאנשים האהובים עלינו ביותר. בכך כאילו אמרנו שהרבני יתכן אך ורק מתוך פעיין השמש של ה'אני הנני', ממי-המים שלהאהבה.

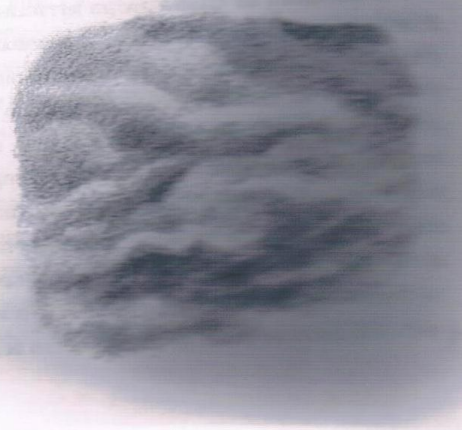

ב"סיפור חג המולד" מאת קארל קניג, מייסד תנועת "קמפהיל", מתואר חיזיון שבו פוגש המחבר ביער, בעוד כל קהילתו עסוקה בהכנות אחרונות לערב החג, את כל חברי הקהילה והילדים שמתו במהלך השנים הארוכות. כאן אין הבחנה בין 'מוגבלים' ל'נורמאליים'. יחד כולם מעצבים קהילת-טבעת-שמשית בעלת קשרי גורל ומשימה משותפים השזורים זה בזה. במרכזם ניצב, שופע אהבה, קאספר האוזר.

אך בכך לא די. בהרצאה השישית בסדרת 'אגדת ההיכל' מצביע ר. שטיינר לעבר עתיד רחוק יותר, אל עבר הגשמת ההוויה הקהילתית במלוא פריחתה. הרצאה זו מוקדשת למניכאיזם, שהוא "זרם רוחני חשוב יותר מהזרם הרוזנקרויצרי..." (ראה שם) ואשר אולי הגיע הזמן שיזכה לתשומת הלב הראויה בקרב החברה האנתרופוסופית. "פעילותו רחוקת הטווח (מעל ומעבר לפעולתו של הזרם הרוזנקרויצרי) של זרם מאני, חותרת אל העידן ה-6 (להבדיל מתקופת התרבות השישית שהיא תתן את האימפולס העיקרי לעידן זה. הערה: צ.ד.) שהכנתו נמשכת מיום ייסוד הנצרות. רק בו תתגלה הנצרות בדמותה המהותית..." בהרצאה זו מדובר על כך שקהילות מניכאיות עסוקות החל במאות ה-4,3 לסה"נ בעיבוד צורה עבור החיים של העידן השישי. זו תהיה צורת ארגון חיצונית, קהילה שבה יוכל הניצוץ הנוצרי לאחוז תחילה. מאני מכין קבוצה קטנה של אנשים שיעצבו את החיים החיצוניים בטהרה למען יהיו בעתיד לכלי מתאים. על קהילות כאלו ליצור מעצמן כלי לחיי-הנצרות בפריחתם. השלב השישי בחיי הצמח הוא פלא ההתמרה של הפריחה, ולענייננו הצמח הוא אך משל. מהו אם כן ה'כלי המתאים' שאותו שואפות הקהילות המניכאיות לעצב עבור העידן השישי? מהי צורת הארגון החיצונית, ה"קהילה שבה יוכל הניצוץ הנוצרי לאחוז תחילה"? בשובנו לדימוי מעולם הצומח נוכל להעלות את ההשערה שאין זה אלא 'גביע-פרח' אנושי - קהילת 'גביע-גראל'.

ומה אמורה להיות משימתן של קהילות אלו בעידן השישי (שלאחר תקופת התרבות השביעית) שבו אמורה להתמלא המשימה המהותית של מאני? ע"פ חזון יוחנן זהו העידן בו תיפרד האנושות לשני גזעים, לא עוד על פי מוצא תורשתי, אלא ע"פ הטוב או הרוע. בעוד שעתה פעילים הם בתערובות שונות בכל אדם, הרי אז תהיה הפרדה מוחלטת. מתוך החיים בכריסטוס ובהתאם לגישה המניכאית של התגברות על הרוע לא בהתגוששות עמו, אלא ע"י היבלעות לתוכו והתמרתו מקרבו, מכין מאני את תלמידיו לקרבן אהבה נעלה ביותר של התערבות מושיעה, להשבת האחים שנפלו, חזרה אל חיקו של זרם ההתפתחות.